
Keywords: *historical thinking, an operational side, the formation of personality, reproductive method, logical thinking, cognitive tasks, aspect problem.*

УДК 340.116

Колмакова С.І.

ВПРОВАДЖЕННЯ ЗАСАД ПОЛІКУЛЬТУРНОСТІ В УКРАЇНСЬКІЙ ОСВІТІ

Автор статті розглядає актуальне питання реформування освіти в Україні з урахуванням особливостей багатонаціонального складу населення. Важливо збалансувати інтереси різноманітних етнічних, культурних, релігійних та мовних груп.

Ключові слова: *освіта, демократія, полікультурність, реформування освіти, мультикультурність, національно-культурна автономія.*

На початку третього тисячоліття Україна поставлена перед необхідністю створення економічно розвинутого, соціально благополучного і політично стабільного суспільства. Це можливо лише за умов втілення в життя загально визнаних принципів демократії, гуманізму, забезпечення свободи особи, соціальної справедливості, економічного, політичного та ідеологічного плюралізму. Конституція України як документ, що в узагальнюючій формі виражає національну ідею і правовий уклад в країні, декларує цей плюралістичний принцип в статті 15 [1].

Україна є унітарною державою з поліетнічним складом населення. Тому важливою умовою суспільного розвитку сучасної України в національно-державному аспекті є формування поліетнічної нації. Сучасні процеси формування єдиної української політичної нації та громадянського суспільства безпосередньо пов'язані з українським національним відродженням, з розвитком культурного багатоманіття етнічних меншин. Як свідчить досвід різних країн світу, держава є основним інструментом виконання нацією політичної функції.

У більшості наукових публікацій Україну характеризують як багатоетнічну державу. Однак сьогодні нашу країну можна розглядати як розновид багатонаціональної держави. В Україні більшість становлять етнічні українці, але на території нашої країни проживають представники близько 100 етнічних груп і етносів, репрезентуючи не лише відповідні національні меншини, а й водночас і українську політичну націю. Отже, перебудова всього суспільного укладу на засадах плюралізму – життєва необхідність демократичного розвитку України, стратегічний напрямок реформування всіх найголовніших сфер її життя.

Повною мірою ця суспільна необхідність стосується і освітньої сфери, змісту освіти, принципів і форм її організації. Отже, на шляху демократизації освіти в умовах багатонаціонального розвитку суспільства виникає потреба перебудови освіти на засадах плюралізму. Йдеться про визнання прав усіх етнічних спільнот на збереження і розвиток своєї самобутності та культури. Ця ідея знайшла відображення в Конституції України: «української нації, її історичних свідомості, традицій і культури, а також розвиткові етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності всіх корінних народів і національних меншин України» (стаття 11) [1].

У процесі реформування освіти України, ідея полікультурності – це, безумовно, важливий крок досягнення правової етнічної рівності і виховання громадян з широким культурним світоглядом, з рисами міжетнічної толерантності, культури міжетнічного спілкування.

Практика показує, що прийняті закони і програмні освітянські документи повинні створити правове поле, в якому освіта зорієнтована на етнічне багатоманіття українського суспільства. Але програма відродження і розвитку освіти національних меншин зазнає критики з боку представників національно-культурних товариств, які вказують, що вона не пройшла громадянської апробації.

Представники національно-культурних товариств підняли питання про їх активне залучення для вирішення питань змісту і організації освіти в школах з поліетнічним складом учнів та різними національними мовами навчання.

В сучасних геополітичних умовах при підтримці Української держави на практиці здійснюється право громадян на збереження власної національної самобутності і культури через освіту.

В залежності від традицій та певного історичного досвіду в країнах з різними етнополітичними особливостями поняття полікультурної освіти має різне наповнення. За визначенням видатного українського педагога М.Ю. Красовицького, полікультурна освіта – це така система організації процесу навчання, життя та діяльності молоді, взаємин між ними, яка забезпечує їх ознайомлення з культурами інших народів, виховання поваги до різноманітності людства, створення умов для розвитку довіри, солідарності та вміння взаємодіяти на основі толерантності, усунення суперечностей між національними та загальнолюдськими цінностями. Це також формування єдиної, загальнодержавної системи цінностей, прийнятної для всіх етнічних спільнот, що проживають в Україні. Як показує практика, провідною національною цінністю, на засадах якої відбувається консолідація, є українська мова як державна.

Важливими складовими полікультурної освіти повинні стати концепції громадянської освіти і виховання, вдосконалення національного виховання.

Існує точка зору серед політиків і політологів, що весь комплекс освіти для національних меншин треба винести за межі бюджетного фінансування, на терени діяльності національно-культурних автономій. Проявляються також тенденції хаотичності та волюнтаризму.

Певною мірою ці суперечності виникають за умов відсутності традицій громадянського суспільства, а також внаслідок прояву економічних і політичних кризових явищ, недосконалості законодавства. В сучасних умовах в нашому суспільстві проявляє себе криза книговидання, радикальні націоналістичні і шовіністичні погляди та відсутність всебічно продуманої концепції полікультурної освіти в Україні.

Практика суспільних перетворень показує, що джерелом певних протиріч в етнокультурному розвитку України, зокрема в сфері освіти, є те, що культурне і мовне відродження етнічних меншин співпало в молодій суверенній державі з культурним відродженням української етнічної більшості, яка вийшла з радянського простору в статусі культурної мовної меншини.

Досить виразними є протиріччя між мовними пріоритетами в освіті в різних регіонах України. В східному і південному регіонах не вистачає кадрів, матеріальних можливостей, а подекуди й політичної волі та громадської свідомості для активного впровадження української мови в освітній процес. Лише творчими зусиллями інтелігенції, духовних лідерів нації на засадах відкритості і доброзичливості до інших мов, культур і релігій можна формувати політичний імідж країни, проводити роботу в необхідному напрямку. «У нинішній складній ситуації, – зауважує академік НАН України Іван Дзюба, – державна мовна політика має поєднувати цілеспрямованість і рішучість з розсудливістю, тактовністю і навіть обережністю в засобах. Цей підхід полягає у поступовому створенні об'єктивних обставин, які робитимуть українську мову потрібною і престижною для всіх, а українську культуру – привабливою і конкурентоспроможною на всіх рівнях. ...Тут науковці –

політологи, культурологи, соціологи, соціолінгвісти – повинні запропонувати систему дій, вигрунтовану на аналізі реальності й передбаченні перспектив» [2].

Система демократизації освіти має враховувати ці особливості і розвиватись на засадах полікультурності, коли стануть недопустимими будь-які спроби позаправової боротьби у царині мови і культури різних етнічних спільнот України.

Розвиток освіти на засадах полікультурності передбачає зміну колишньої освітянської парадигми «інтернаціоналізму» на ідею «полікультурної освіти» на принципах науковості, ідейного плюралізму та культурного багатоманіття. Загальнолюдські духовні цінності необхідно поширити на зміст, форму, методи та засоби освіти. Гуманітарні предмети, особливо історичні та народознавчі, повинні відігравати ключову роль у формуванні уявлень про багатокультурність суспільства та виховувати культуру міжетнічних стосунків.

Важливо також враховувати вікові особливості навчальної аудиторії. А також репрезентувати навчальний матеріал у цілісній системі виховних заходів з метою не допустити формування стійких негативних стереотипів про певні нації і народи.

Полікультурна освіта має на меті формування у молоді багатовимірною «образу світу» та складної системи етнічної і культурної ідентичності. Така система формування молоді особистості створює ґрунт і умови для її відкритих світоглядних позицій, толерантності у відносинах з представниками різних культур і етнічних спільнот у розмаїтому світі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30.
2. Дзюба І. Сучасна мовна ситуація в Україні. // Урядовий кур'єр. – 2000. – №73, 20 квітня.

Колмакова С.И.

ВВЕДЕНИЕ ОСНОВ МУЛЬТИКУЛЬТУРНОСТИ В УКРАИНСКОЕ ОБРАЗОВАНИЕ

Автор статьи рассматривает вопросы реформирования системы образования в Украине с учетом особенностей многонационального состава населения. Обращается внимание на необходимость сбалансировать интересы разнообразных этнических, культурных, религиозных и языковых групп населения.

Ключевые слова: образование, демократия, мультикультурность, реформирование образования, национально-культурная автономия.

Kolmakova S.

INTRODUCTION OF MULTICULTURAL BASES INTO THE UKRAINIAN EDUCATION.

The author of the article examines the questions of reformation of the ukrainian system of education, taking into account the features of multi-ethnic society. Attention is drawn to the necessity of balanced interests of various ethnic, cultural, religious and linguistic groups of population.

Keywords: education, democracy, multicultural, reformation of education, national-cultural autonomy.